

SAARLASTE DEKLARATSIOON

Valjalas, 16.04.2023

Meie, ennast põlisrahvana määratlenud saarlased, peame kõigi põlisrahvaste õiguste kaitsel kohaseks viidata riikide poolt ja rahvusvaheliselt sõlmitud kokkulepetele, mille headeks näideteks on:

- Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 07.06.1989 Põlis- ja hõimurahvaste konventsioon ILO 169;
- ÜRO Põlisrahvaste õiguste deklaratsioon 07.09.2007 ning
- Euroopa Parlamendi 03.07.2018 resolutsioon Maailma põlisrahvaste õiguste rikkumise, sealhulgas põlisrahvastele kuuluvate maade ja merealade hõivamise keelustamise kohta.

Me peame viidatud rahvusvahelisi leppeid ka kõigi Eesti põlisrahvaste suhtes õigusselgust loovaiks ja õiguslikult siduvateks nii meiega piirnevatele riikidele kui ka Eesti Vabariigile, siin tegutsevatele omavalitsustele ja ettevõtlusele. Loeme eelviidatud lepetega kaasnevate kohustuste ja õiguste järgimist kõikvõimalike meid puutuvate poliitikate, strateegiate, planeeringute, arengukavade jms vältimatuks ning lahutamatuks osaks.

Määrates end eeltoodud rahvusvahelise õiguse kohaselt põlisrahvana kinnitame, et:

- me oleme Saaremaa põlisrahvana aegade algusest elanud oma Maa ja merede keskkonnas ning meie identiteet ja elukorraldus saarelise põlisrahvana on välja kujunenud aastatuhandete jooksul;
- me oleme rahvas, kes on läbi ajaloo olnud tuntud kõigile Läänemere ääres elavatele rahvastele;
- me oleme rahvas, kes oma kujunemisloo kestel on alati olnud oma õiguste eest väljas, on võidelnud ja valanud verd omaenda Maa ja rahva ning meie mandril asuvate ja meiega liidus olevate hõimurahvaste Maade huvide kaitsel;
- me oleme rahvas, kes 800 aastat tagasi jäi liidus olnud Maariikidest viimasena alla vallutajate ülekaalukale jõule. Kuid seda mitte tingimusteta alistatuna, vaid sõlmides õigustatud subjektina lepingud teiste rahvastega, Taani Kuningriigiga,

toonase maailma suurjõu Rooma Paavsti Innocentius III -ga ning tema järglaste esindajatega aastatel 1215-1261. Oma rahva huvide esindamiseks ja kaitseks sõlmisime sõjalise allajäämise järel 46 aasta jooksul 10 erinevat lepingut. Meie esivanemate sotsiaalsed organiseeritust, teadmisi diplomaatiast ja järjekindlust läbirääkimistel kinnitab nende lepingute loetelu ja sisu:

- 1) 1215 a. Võrdne liiduleping
- 2) 1217 a. Võrdne liiduleping
- 3) 1217 a. Võrdne rahuleping osanikuna
- 4) 1222 a. Võrdne rahuleping
- 5) 1225 a. Võrdne rahuleping
- 6) 1225 a. Võrdne rahuleping kaitsealususega
- 7) 1227 a. Vasalliteedileping kristliku vendluse lisandiga
- 8) 1241 a. Vasalliteedileping kristlike õiguste, maksustamise ja muuga
- 9) 1255 a. Vasalliteedileping eelmise täiendamiseks
- 10) 1261 a. Vasalliteedileping eelmiste uuendamiseks

- tänu neile meie esivanemate pingutustele oleme me saanud põlisrahvana läbi aegade säilida ning peame ka täna hädavajalikuks jätkata pingutusi esivanemate pärandi kaitsmiseks ja meie rahva püsijäämiseks meie omal Maal.

Eelnevale tuginedes deklareerime oma Maa muistsete vanemate Ylle , Culle, Enu, Muntelene, Tappete, Yalde , Melete, Cake ja Vesse nimel, meie Maal tänaseni elava põlisrahva nimel ning meie järeltulijate nimel, **et elades täna oma rahva põlistel aladel Eesti Vabariigi lojaalsete kodanikena oleme me jätkuvalt Saaremaa põlisrahvas saarlased, kusjuures:**

- me kuulume Saaremaa põliselanikena Eesti Vabariigi eelsesse asustuskihti;
- meil saarlastena puudub oma riik;
- põhiosa Eesti Vabariigi rahvastikust ei kuulu meie põlisrahva hulka või siis on oma teadmatuse ning enesekolonisatsiooni tulemusena omandanud uue, meie põlisrahva omast erineva identiteedi;
- me eristume rahvana selgelt kõigist meid ajaloos okupeerida, koloniseerida ja assimileerida püüdnutest, nagu ka tänase Eesti Vabariigi rahvastiku enamusest;
- me oleme rahvana väikesearvulised;
- meie rahva põline kultuur, elukeskkond ja elulaad on tõsiselt ohustatud.

Sellest tulenevalt kuulutame meie, saarlased, et:

- meil põlisrahvana on võõrandamatu õigus omale ajaloole ja õigus oma ajalugu oma rahva eluliste huvide kaitsel iseseisvalt tõlgendada;

- me oleme muistses vabadusvõitluses allajäämisele ja järgnenud võõrvõimude domineerimisele vaatama säilitanud saarlastena oma identiteedi, traditsioonid ja põlisrahvale omase suhtumise oma Maasse, mis ei ühti läänelike ühiskondade omandi mõistega.
- me oleme rahvas, kelle suhtumise ja huvidega arvestamata ning kelle vaba ja kaalutletud nõusolekuta ei saa toimuda ainsatki tegevust ei meie Maal, meie merealadel ega meie õhuruumis;
- meil on õigus oma Maa maavaradele, metsadele, raieõigusele, loodusandidele, jahipidamisele, kalapüügile, põllu ja heinamaadele, ojadele, jõgedele, järvedele, kogukonnamaadele, pühapaikadele jms, kasutades ning kaitstes neid kõiki meie elulisteks vajadusteks meie traditsioonide kohase vastutustunde ja hoolivusega;
- merelise põlisrahvana on meil saarlastena õigus kasutada kogu meie Maa rannikuga piirnevas majandusvööndis paiknevat mereala, saari ja laide nende traditsioonilises kasutuses, samuti õigus omaenda veesõidukitele, sadama- ja lautrikohtadele ning vabale, piiranguteta väljapääsule merele;
- merelise põlisrahvana on meil õigus ise otsustada oma traditsiooniliste, meie eluliselt tähtsate kalavete ja kaubateede üle ning määrata kokkulepete abil meie merede ja õhuruumi ulatus ning kasutus;
- meil on ajaloolisest järjepidevusest tulenevalt jätkuv õigus sõlmida lepinguid ja neid tühistada, muuhulgas lepinguõigus merede ja nende kasutamise ulatuse üle ning õigus korraldada suhteid kõigi teiste Maade, riikide ja rahvastega, sh tänase Eesti Vabariigiga;
- meil on õigus omaenda maakasutuse-, äri- ja majandusmudelite kasutamiseks;
- meil on õigus säilitada omaenda keel ja meie lastel on õigus omandada haridust traditsioonilistes kodulähedastes väikekoolides;
- meid ja meie järglasi ei tohi assimileerida teiste rahvastega ning meid ei tohi allutada sellesuunalisele agitatsioonile ei kollektiivselt ega üksikisikutena;
- meil on õigus saada kõigilt Eesti Vabariigi institutsioonidelt, omavalitsustelt, ettevõtetelt ja asutustelt kõikvõimalikku abi enda kui põlisrahva eluliste huvide kaitsmisel ja vastavate eesmärkide saavutamisel.

Eestimaa teistel rahvastel, oma headel hõimlastel palume tähele panna, et:

- meie ühishuvide kaitsmiseks ja ühiseks iseseisvumiseks kasutatud võtted on kahjuks läbi sajandite jõudnud me teadvusse ja õigusruumi läbi meile vallutajate poolt pealesurutud kultuurikeskkonna pärandi, mõttemallide ning reeglite;

- meie Maade rahvad kasutasid võimalust ellujäämiseks ja oma riigi loomiseks 24. veebruaril 1918 välja kuulutatud Manifestiga kõigile Eestimaa rahvastele. Demokraatliku Eesti Vabariigi moodustamine toimus olukorras, kus ametlikult eksisteerisime ikka veel Vene tsaaririigi kubermangurahvana. Manifest koostati lagunevas Vene Keisririigis ajal, mil Esimene Ilmasõda oli lõppemas ja Venemaa Ajutise Valitsuse poolt moodustatud Eestimaa Ajutine Maanõukogu oli juba laiali aetud võimu haaranud bolševike poolt;

- võiduka Vabadussõja eel ja järel olid põlist verd veel ligi 90% kõigist Eesti Vabariigi kodanikest. Nad teadvustasid enda põlvnemist oma kodukihelkondade rahvastest ning nende omanimetused olid teada ja tuntud. Vabadussõja toel loodud riik võinuks anda meie Maade rahvastele võimaluse taastada varasem Maade Liit selle ajaloolisel kujul, sarnaselt näiteks Shveitsi konföderatsiooni riigikorraldusele. Seda kahjuks ei toimunud, sest koos Esimesele ilmasõjale järgnenud arvukate rahvusriikide tekkega taotlesid Eesti Vabariigi poliitilised liidrid riigile kiiret välist tunnustust. Sarnaselt Suures Prantsuse Revolutsioonis sündinud Vabariigile eelistati Eesti Vabariigi loomisel järgida kõigi inimeste ja rahvaste vendlust ja võrdsust rõhutavat ning seeläbi kõigi jaoks ühetaolisele kodakondsusele tuginevat unitaarriigi mudelit;

- järgnes Põhiseaduse kiire vastuvõtmine Asutava Kogu poolt 15. juunil 1920 ilma rahvahääletuseta ning suurriikide tunnustuse otsimine sama aasta sügisel Genfis toimunud Rahvasteliidu täiskogu koosolekul (seda Pariisis 1920 a. trükitud [kaardimaterjali](#) alusel);

- lühikesele, kahe ilmasõja vahel kestnud riikliku iseseisvuse ajale järgnes taas iseseisvuse kaotamine ning üle 50 aasta (kaks inimpõlve) kestnud elu okupantide poolt loodud Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis. Sel perioodil kujunes kollaborantidest eesti rahvale uus eliit, kelle esindajatest väga paljud suutsid säilitada oma mõjuvõimu ka pärast Nõukogude impeeriumi lagunemist 1991 taasiseseisvunud Eesti Vabariigis;

- lääne suurriikide toel toimunud Eesti Vabariigi taasiseseisvumisel tehti suur hulk kompromisse, paraku seadustades eelmise okupatsioonivõimu toimingud kooskõlas ENSV aegsete seadustega. 1992 aastal rahvahääletusel vastu võetud Põhiseaduse paljude sätetega ning rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud

normidega vastuollu minnes on jätkatud riigi kujundamist nii, et selle välis- ja sisepiirid ei vasta 1920 aastal loodud riigi piiridele ning selle rahvastik koosneb tänaseks juba üle 40 % ulatuses võõrast verd ja võõraid ideoloogiaid järgivatest inimestest;

- tänases Eesti Vabariigis tähendavad mõisted eestlane ja eesti rahvas eelkõige kodanikkonda, kellest suur osa on tegelikkuses kahjuks kaotanud sideme oma põlisrahvusliku päritolu ja kultuuriga, sarnanedes sisserännanud võõrastega;

- kuigi Eesti Vabariik on ühinenud põlisrahvaste õigusi käsitleva rahvusvahelise õigusega, ei ole Eesti siiani tunnustatud siin seni säilinud ja kaitsmist vajavate põlisrahvaste olemasolu, käitudes häirivalt paljudes aspektides meid valitsenud võõrvõimude õigusjärglasena ning minnes kaasa põlisrahvaste jaoks hävitusliku enesekolonisatsiooni ja totaalse globaliseerimissurvega omas seadusandluses, kultuurikäsitluses jms, sümboolikani välja;

- meie Maade rahvad löid ühise riigi 1918 välja kuulutatud Manifestiga kõigile Eestimaa rahvastele. Täna on meie rahvaste ühishuvides loodud Eesti Vabariigi olemasolu mõte ja siht selgelt sõnastatud ka riigi põhiseaduse preambulis: see riik „...*peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade...*“. On ilmselge, et preambulis eesti rahvuseks nimetatud ei saaks olla midagi muud, kui ühisnimetaja meile, kõigile Eestimaa rahvastele, kellele oli suunatud ka 1918 aasta manifest. Seejuures on igal meie rahval loomulikult juba mäletamatutest aegadest omaenda Maa, keel ja kultuur, millistest summeerub põhiseaduse preambulis nimetatud rahvus. Seepärast ei saa Eesti Vabariigi olemasolu mõtet ja sihti näha teisiti, kui kõikide Eesti riigiks ühinenud hõimurahvaste Maade, keelte ja kultuuride säilimise tagamist läbi aegade;

- Kõigi meie hõimurahvaste kultuur on alati olnud eelkõige kodu- ja perekeskne, keskendunud omale Maale – elukohale, selle loodusele, sellega seotud elatise hankimise viisidele ning muudele töödele ja toimingutele – millest tulenevad ka erinevad kombestikud ja suhtlemistavad. Seepärast ei saa randade, küngastike, metsade, soostike või saarte rahvaste kultuurid olla ühetaolised. Just looduslike eripäradega seotud oskusteave ja traditsioonid ongi need, mida meie rahvad on omadel Maadel põliskultuurina põlvest põlve edasi kandnud ja mis on ühtlasi meie inimeste elule mõtte ning väärtuse andnud. Hando Runneli sõnadega: „*Kultuur ei alga mingist vaimsest toodangust, mida kirjanikud, näitlejad või kunstnikud loovad, et seda siis raamatute, teatri või televisiooni kaudu rahvamassidele pakkuda. Ei, see on vaid kultuuri pealisehitus. Kultuur ise on kõigepealt kodu. See on vabade inimeste olemise, tegutsemise ja käitumise viis, mis neil on omas kodus.*“ ;

- kui inimese kodu ja Maa ei ole inimese omad, kui inimene ei ole vaba nende saatuse üle ise otsustama (ja seega ka oma otsuste tagajärgede eest vastutama), siis ei saa tal olla sellise kodu ja Maaga mingit sügavamast suhet ehk kultuuri. Kui aga omaenda kohalik kultuur ja loodus inimese ükskõikseks jätavad, siis ei saa ta neid omas hinges hinnata, hoida ega armastada. Nii on mugav elada vaid kiirele teenistusele lootval rändaval juhutöölisel või juurteta migrantil, moodsal moonakal kellele piisab maailmast, mille suudavad ära mahutada reisikohver, mobiil ja krediitkaart tagataskus. Erinevalt põlisrahvastest pole sellises mõttes kosmopoliitsuse jaoks mingit vahet, kas teenida oma tulu Brüsselis, Tallinnas või New-Yorgis, sest sealsed eluviisid erinevad vaid pealiskaudsetes nüanssides;

- meie põliste Maade rahvaste väga eripäraste väärtuste, tavade ja teadmistega täidetud omanikutunne on see, mis loob meile põliskultuurilise eneseteadvuse. Seepärast on just taolise omanikutunde tagamine Eestimaa rahvastele see siht, mille poole meie ühine riik peab püüdlema, et tagada rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Väljaspool seda sihti, asjana omaette, ei ole Eesti Vabariigil mingit otstarvet. Kõikvõimalikud muud toimetused saaks asjakohase toimimise korral olla vaid abinõudeks selle sihi saavutamisel.

Eeltoodust lähtudes pöördume käesolevaga kõigi Eestimaa rahvaste poole:

- kuna on selge, et globaliseerumissurve ning kosuva kosmopoliitse tõttu kipub meie ühisel riigil eesmärk segi minema abinõudega – kuna meie riigiparaat on asunud mingite abinõude rakendamisel kahjustama riigi enda eesmärki, rullides enesekoloniseerimise käigus jõuga üle Eestimaa põlisrahvaste omanikutundest nende omadel Maadel – siis kutsume kõiki Eestimaa rahvaid oma ühisele riigile appi tulema, et see üheskoos uuesti õigele kursile tagasi sättida;

- rahumeelselt saame me oma ühisriiki vastuolude või sisemise lagunemise ohtu sattumise eest hoida ja ühtlasi meie rahvaste püsijäämist kaitsta, toetudes rahvusvahelisele põlisrahvaste enesemääramise õigusele. Praeguses olukorras näib see meile parim, mida saame koos teha kõigi Eestimaa rahvaste kaitseks ning seeläbi ka kogu Eesti Vabariigi eesmärgipärase toimimise kaitsmiseks;

- meie ühistahtest tulenevalt omandavad seeläbi mõisted maa ja rahvas, riik ja ühiskond, kogukond ja omavalitsus, demokraatia ja valitsemine, meie rahvaste

põlised õigused, ühisomand, ühised elulised huvid jms uudsed tähendused, mis aitavad kindlustada kõigi meie Maade rahvaste tulevikku ja meie ühise Eesti Vabariigi toimimist kooskõlas selle pealisülesandega;

- ka tänase globaliseerunud tsivilisatsiooni arengute valguses – demokraatiat-, rahvastikku-, toitu-, toormeid-, julgeolekut-, energiat-, rahandust-, majandust- jms valdkondi hõlmava süsteemse kriisi tingimustes – aitab meie põlisrahvaste väärtustamine luua tagatise meie rahvaste kaitsmiseks ja säilimiseks, kusjuures on tänaseks ilmselge, et just meie põliskultuurid saavad kriisi kulmineerumisel meile kõigile ellujäämisõpetusteks. Nii nagu see on alati olnud kõikides rasketes kriisides, sõdades jms katsumustes. Ja just seepärast on totaalse üldkriisi lävel olles äärmiselt oluline, et suudaksime takistada omade Maade koloniseerimist ning looduse ja kultuurikeskkonna rüüstamist ning rikkumist, mistõttu võiksime jääda veel viimasel hetkel ilma neist ainsatest tagatistest, mis meil kriitilistes oludes hakkama saamiseks on oma loodus- ja kultuurikeskkonna näol seni veel olemas;

- seda kõike arvesse võttes ning oma põhiseaduslikest ja maailma põlisrahvaile kuuluvatest õigustest lähtudes kutsume oma häid hõimlasi – kõiki Eestimaa rahvaid kes on omadel Maadel põlisrahvaina säilinud – üles end rahvusvahelise õiguse mõistes ka ametlikult põlisrahvaina määratlema ning meie ühiste huvide ja ühise riigi kaitsmisel koostööd tegema.

Deklaratsiooni lõppsätted:

- meie, saarlaste enesemääramisega kaasnevast tegevusest ning käesolevast deklaratsioonist ei saa vastavalt rahvusvahelisele õigusele midagi käsitleda või tõlgendada meie õigusi piiravana ega meie õigusi esindama valitud inimeste alavääristamist põhjendavana;

- meie poolt valitud saarlaste esinduskogu omab kõiki volitusi ja õigusi käesoleva deklaratsiooniga määratletud Saaremaa põlisrahva seisukohtade, huvide ning eesmärkide ausaks ja kaalutletud esindamiseks.

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kaitsta Saaremaa põlisrahva kestmist ning kõigi Eestimaa rahvaste ühisriiki, meie muistsetelt esivanematelt päritud õigusega ennast ametlikult põlisrahvana määratlenud saarlaste nimel :

(saarlaste esinduskogu, allkirjad)